190 vuotta Säästöpankkihistoriaa

Lähteenä on käytetty Antti Kuusterän kirjaa
Aate ja raha,
Säästöpankit suomalaisessa yhteiskunnassa 1822–1994.
Näkökulmat ja tulkinnat ovat kirjan mukaiset.
Lainaukset ovat Säästöpankki-lehdestä ja
kuvat Säästöpankkiliiton arkistosta, jollei toisin mainita.

Säästöpankki

Säästöpankit osa suomalaista yhteiskuntaa jo 190 vuotta

Suomen vanhin pankkiryhmä.

- Ensimmäinen Säästöpankki perustettiin Turkuun vuonna 1822. Säästöpankkien keskusjärjestö Säästöpankkiliitto perustettiin 1906.

- Säästöpankit perustettiin alunperin vähävaraisia ja palvelusväkeä varten. Tarkoitus oli opettaa kansaa säästäväisyyteen.
- Säästöpankit tarjosivat ensimmäisinä pankkipalveluja kaikille suomalaisille asemaan ja varallisuuteen katsomatta.

Toiminnan taustalla on edelleen säästöpankkiaate eli halu edistää yksilön ja yhteisön hyvinvointia.

- Säästämisen edistäminen on kirjattu säästöpankkilakiin Säästöpankkien erityistarkoitukseksi.

- Säästöpankki ei tavoittele pikavoittoja, vaan on olemassa asiakkaitaan varten. Tämä ei ole klisee. Osalla voitoista tuetaan paikallisten yhteisöjen hyvinvointia. Säästöpankki on pankki, jonka asiakkaana *halutaan* olla.

Säästöpankki

190 vuotta Säästöpankkihistoriaa, sisällysluettelo

Kohti uutta kasvua
2012 Siirry

Uuden ryhmän rakentaminen
1993–2011 Siirry

Kriisi
1991–1993 Siirry

Vapautuminen
1985–1991 Siirry

Sääntely
1951–1984 Siirry

Sota ja jälleenrakennus
1939–1950 Siirry

Kultaiset vuodet
1918–1938 Siirry

Säästöpankit koko maahan
1860–1918 Siirry

Kaupunkien valloitus
1840–1860 Siirry

Säästöpankkien tulo Suomeen
1822–1840 Siirry

Säästöpankki

Säästöpankkiaate syntyi Britanniassa

- Säästöpankkiaate oli eurooppalainen vastavoima teollisen vallankumouksen aiheuttamalle yhteiskunnalliselle murrokselle, joka loi kaupunkeihin laajan köyhälistön ja vaaran yhteiskunnallisista levottomuuksista
- Tavoitteena oli säännöllistä rahapalkkaa nauttivan työntekijäluokan taloudellisen aseman parantaminen.
- Toiminta alkoi Tottenhamissa 1801 ja ensimmäinen varsinainen säästöpankki perustettiin Skotlantiin 1810 (Ruthwellin säästöpankki).
- 1850-luvulla Britanniassa oli jo 600 säästöpankkia.
- 1820-luvun alussa liike tuli Tanskaan, Ruotsiin, Norjaan ja Suomeen
- Pohjoismaissa kehityksen ehtona oli säästöpankkien juurruttaminen monin paikoin luontaistaloudessa elävän kansan pariin.

Säästöpankkien tulo Suomeen

Ruotsin kautta Suomeen

- Aatteen toi Suomeen apteekkari, myöhemmin teollisuusmies ja vuorineuvos John Julin, jolla oli tiiviit yhteydet muuhun Eurooppaan.
- Huhtikuussa 1822 hän kirjoitti Åbo Tidningar -lehdessä artikkelin, joka on säästöpankkien henkinen perintö Suomessa
- Julinin mukaan oli välttämätöntä perustaa säästöpankki täydentämään köyhäinhuollon laitoksia, auttamaan alempaa ja vähemmän valistunutta kansanosaa. Syyt olivat siis yhteiskunnallisia.
- Kantavana ajatuksena oli asennemuutos. Julin halusi opettaa ihmiset auttamaan itse itseään ahdistavassa ja vaikeassa tilanteessa.

Ote Julinin artikkelista

”On korostettava ahkeruutta, tulevaisuudesta huolehtimista sekä säästäväisyyttä. On lisättävä tiedon tasoa ja poistettava niitä esteitä, joka rajoittavat mahdollisuuksia itse parantaa omaa asemaansa. On herätettävä pyrkimyksiä nousta riippumattomaan asemaan ja oltava valmis avustamaan tässä muutosvaiheessa.”

Säästöpankkien tehtävänä tulisi olla ”vastaanottaa vähävaraisten työtätekevien ja palveluksessa olevien kansanluokkien liikenevät vähäisetkin varat ja laskemalla niille korkoa ja lisäämällä se pääomaan kartuttaa näitä varoja, kunnes säästäjä haluaa ne nostaa”.

Turun Säästöpankki perustettiin 21.8.1822

- Julinin vetoomus kuultiin. Se innosti varakkaat lahjoittamaan rahaa säästöpankin hyväksi.
- Ilmoitus tulevasta säästöpankista, paikoista joissa lahjoitukset voidaan tehdä sekä ehdotus pankin säännöiksi ilmestyivät Åbo Tidningarissa 4.5.1822.
- Lahjoitusten tekijät päättivät Turun Säästöpankin perustamisesta 21.8.1822, pankin säännöt vahvistettiin 2.12.1822 ja pankki avattiin 4.1.1823 Julinin perustaman poikakoulun tiloissa.

- Turun Säästöpankki oli ensimmäinen suomalainen pankki Suomen Pankin perustamisen (1811) jälkeen.
- Tallettaminen ja lainanotto oli ensi kertaa mahdollista tavalliselle kansalle.

- Helsingin Säästöpankki perustettiin 8.4.1826.
- Muissa kaupungeissa ei ollut vielä riittävää väestöpohjaa eikä kiinnostusta.

Turun Säästöpankki perustettiin 21.8.1822

- Ensimmäinen tilitapahtuma oli kauppaneuvos Gestrinin piikatytön Hedvig Nyströmin kuuden ruplan talletus 4.1.1823.

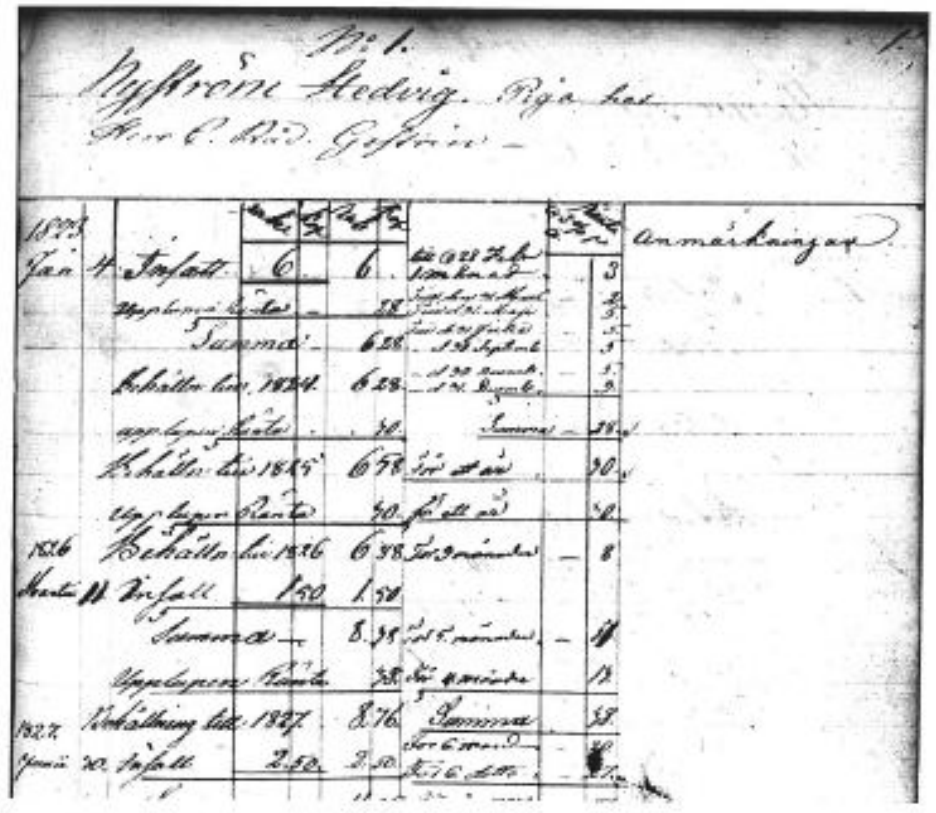

Säästöpankkien tulo Suomeen

Säästöpankki

Säästöpankkeja alettiin perustaa kaupankäynnin keskuksiin

Säästöpankit levisivät kaupunkeihin kahdessa vaiheessa

- Ensin läänien pääkaupungit 1847–1849. Oulu, Viipuri, Hämeenlinna, Vaasa, Mikkeli ja Kuopio. Lisäksi Porvoo.
- Seuraavaksi merenkulkukaupungit ja sisämaan merkittävimmät kaupungit. Raahe, Pietarsaari, Loviisa, Hamina, Tampere, Savonlinna ja Joensuu. 1860-luvun alussa 32 kaupungista 21:ssä oli säästöpankki.
- Myös ensimmäiset maaseutusäästöpankit syntyivät. Ensimmäisenä Tenholan Säästöpankki 1847.
- Taustalla usein säästöpankkiaatetta kannattavat tienraivaajat, joiden lahjoitusten turvin perustaminen tuli mahdolliseksi.
- Selkeät maininnat **yleishyödyllisten hankkeiden tukemisesta** otettiin ensin Jyväskylän, Porvoon ja Oulun Sp:n sääntöihin.
- Myös Helsingin ja Turun Sp olivat kärkijoukossa lahjoittamassa rahaa yleishyödyllisiin tarkoituksiin, kuten vähävaraisten koulutukseen.

Krimin sota ja markan käyttöönotto

Säästöpankkien talletuskanta kasvoi 1841–1860 kymmenkertaiseksi, mutta ongelmiakin oli.

- Suurin koetinkivi oli Krimin sota, joka herätti pelon englantilaisten maihinnoususta.
  - 1853–1855 talletuskanta supistui selvästi, Helsingissä peräti 25 %
  - Talletusten irtisanominen pakotti irtisanomaan myös lainoja.
  - Muutamat pankit joutuivat pyytämään väliaikaisrahoitusta Suomen Pankilta.

kuva Hangon taisteluista: Museoviraston kuva-arkisto

Kaupunkien valloitus

Krimin sota ja markan käyttöönotto

- Krimin sodan jälkeen rahaolot olivat sekavat.
- 1860 saatiin Suomen oma raha, Suomen markka, mutta vasta 1865 markka sidottiin hopeakantaan ja erotettiin ruplasta.
- Viiveen, tiukan rahapolitiikan ja ulkomaisten pääomamarkkinoiden kriisin vuoksi rahoitusolot olivat tiukat. Kauppa ja teollisuus kokivat konkurssivyöryn, maataloudessa ajauduttiin pakkohuutokauppojen kierteeseen.
- Heikot rahaolot vaikeuttivat Säästöpankkien toimintaa ja paikoin ne joutuivat ongelmiin.

Ensimmäinen markkaseteli 1860.
Lähde: Suomen Pankki

Muut pankit Säästöpankkien rinnalle

- Vuonna 1862 Säästöpankit menettivät asemansa maan ainoana yksityisenä talletuslaitoksena
  - Ensimmäinen yksityinen liikepankki, Suomen Yhdys-Pankki, perustettiin
  - 1895 mennessä liikepankkeja oli jo kuusi.
- Aluksi rooleja pidettiin toisiaan täydentävinä: Säästöpankit nähtiin pientalletusten kerääjinä, joiden varat voitiin sijoittaa liikepankkeihin.
  - Säästöpankkien ajateltiin palvelevan työtätekevää luokkaa ja liikepankkien talouselämää.
- Lisäksi perustettiin Postisäästöpankki vuonna 1887.
- Markkinaosuudet 1890-luvun alussa: säästöpankit 30, liikepankit 69 ja Postisäästöpankki 1 prosenttia.
- 1896 tuli voimaan säästöpankkilaki: Säästöpankki määriteltiin yleisöltä talletuksia ottavaksi rahalaitokseksi (ei voinut olla enää rajatun asiakaskunnan, esim. tehtaan työväen, säästökassa)
- 1902 perustettiin Osuuskassojen Keskuslainarahasto. Osuuskassoista syntyivät osuuspankit.

Aukiolot aluksi satunnaisia

- 1800-luvulla pankki saattoi olla avoinna silloin tällöin tai yhtenä päivänä kuukaudessa, usein sunnuntaina kirkonmenojen jälkeen tai lauantai-iltana, jos sunnuntaita pidettiin sopimattomana.
  - Yleensä vain silloin piioilla ja rengeillä oli vapaata.
- Esimerkiksi Paimion Säästöpankki oli vuodesta 1889 lähtien avoinna 6 kertaa vuodessa. Tästä ilmoitettiin yleisölle ” sanomalehdissä sekä kirkossa kuuluttamalla”. Ohessa Hämeenkyrön ja Lavian Säästöpankkien lehti-ilmoituksia.
- Usein vasta 1920-luvulla siirryttiin pankkeja pitämään avoinna joka päivä
  - Yleinen käytäntö oli pitää pankkia avoinna niin kauan kuin asiakkaita riitti.

Lavian Säästöpankki
pidetään vuonna 1912 avoinna 1:senä ja 3:ntena perjantaina kuukaudessa eli toripäivinä.

stä muunlaista panttia wastaan, sekä
akſua.
ikuun 2 p:nä 1886.
htokunta.

Hämeenkyrön
Säästöpankkiin
wastaan otetaan Hämeenkyrön ja Wiljakkalan ſeurakuntalaiſilta panokſia joka arkipäiwä Kyröskosken tehtaan konttoorissa. Wähin panos on 25 p. kerralta. Kun panijan ſumma nouſee 5 markkaan, lasketaan ſille korkoa 4 ſadalta. Pankoot wanhemmat lapſilleen ſäästöön; kehoittakoot iſännät palwelioitaan tätä ſäästäwäiſyys-laitosta hywäkſenſä käyttämään; ko'otkoon kukin tulewien päiwien warakſi.
Lainan hakijoilla on tätä nykyä ja wast'edeskin tilaiſuus ſaada Pankiſta edulliſia lainoja. Lähempiä tietoja lainauſehdoiſta y. m. annetaan yllämainituſſa paikaſſa.
Herm. Ad. Printz.
Säästöpankin aſiamies.

Herra Rudolph'in
Soitto- ja Lauluſeura
antaa
Soitannolliſia Iltamia
tästä päiwästä alkaen joka ilta hotelli Auraſſa.

Säästöpankit koko maahan

Säästöpankki

Aukiolot aluksi satunnaisia

- ”Kun säästöpankki avasi ovensa, saattoi toisinaan havaita pankkisalissa milteipä juhlan tuntua. Asiakkaat tungeksivat sisään ja asettuivat heille varatuille penkeille, seinänvierille ympäri pankkisalia. Vaihdettiin kuulumisia, tupakoitiin ja voitiinpa juoda kahviakin. --- Kiirettä ei tunnettu”.

- Kuva: Turun Säästöpankin kansliaosastolla oli 1890-luvulla korkeat sorvatut jakkarat ja pulpettimaiset pöydät.

Rahaa nostettiin vain todelliseen tarpeeseen

Salon Säästöpankki avattiin syyskuussa 1874

- ”Ensimmäinen tallettaja oli *sadelmakaren* Gustaf Sarén Perttelistä. Mainittakoon, että satulaseppä säästi tililleen säännöllisesti, mutta nosti rahaa ensimmäisen kerran vasta vuonna 1890.”
- ”Alussa pankki oli avoinna kerran kuukaudessa. Nostettaessa varoja summa oli irtisanottava aina kuukautta aikaisemmin. Yli sadan markan nostot piti irtisanoa jo kolme kuukautta ennen ajateltua nostoa”.

1900-luvun alusta kansalaissotaan

- Vuosisadan vaihteessa perustettiin suomenmielisten ”suomalaiset” säästöpankit ja hiukan myöhemmin myös työväenliikkeen ”työväen” säästöpankit.
- Ensimmäinen Säästöpankkien tarkastaja 1896 (G. M. Leinberg), Ensimmäinen Säästöpankkilehti 1904,
  Säästöpankkiliitto 1906 ja
  oma keskusrahalaitos Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankki 1908.
- 1913 saavutettiin 400 säästöpankin raja, ja 1918 pankkeja oli jo 443.
- I maailmansodan vuoksi rahaolot ajautuivat sekasortoiseen tilaan
  - Inflaation vuoksi säästöjen ja pankkien pääomien arvo romahti.

Suurvaltain sota.

Italia kieltäytyy avustamasta Saksaa ja Itävaltaa. — Belgia julistanut sodan Saksaa vastaan. — Englannin kerrotaan tehneen samoin, mutta tähän tietoon ei ole tullut vielä vahvistusta. — Romania uhkaa hyökätä Itävaltaan. — Turkki ja Bulgaria valmistautuvat yhtymään mylläkkään Saksan ja Itävallan liittolaisina. — Sveitsi, Tanska ja Hollanti puolueettomina. —

Ensimmäiset laukaukset ovat pamahtaneet Venäjän ja Saksan rajalla, jossa armeijat pitkin linjaa ovat kosketuksissa keskenään.

Museoviraston kuva-arkisto

1900-luvun alusta kansalaissotaan

- Maailmansodan jälkeen kansalaissota pysäytti kehityksen uudelleen.
  - Säästöpankkikamreerin tarkastuskertomuksen mukaan yhteensä 82 säästöpankin isäntää, hallituksen jäsentä ja toimihenkilöä menetti kansalaissodassa henkensä.

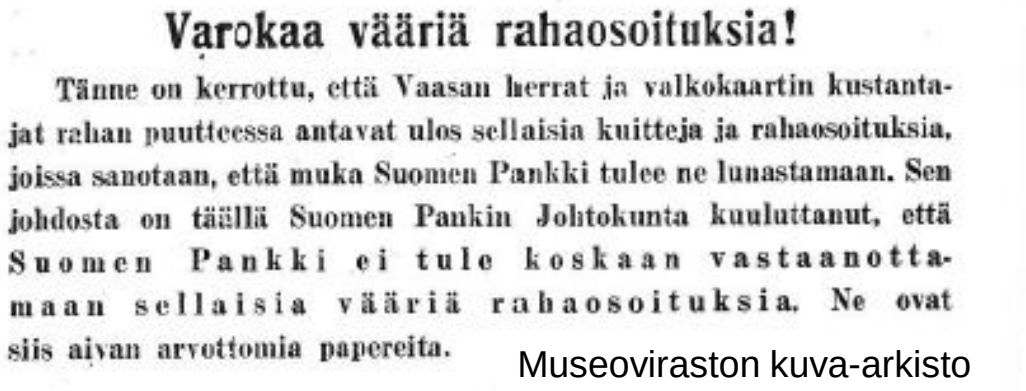

Varokaa vääriä rahaosoituksia!

Tänne on kerrottu, että Vaasan herrat ja valkokaartin kustantajat rahan puutteessa antavat ulos sellaisia kuitteja ja rahaosoituksia, joissa sanotaan, että muka Suomen Pankki tulee ne lunastamaan. Sen johdosta on täällä Suomen Pankin Johtokunta kuuluttanut, että **Suomen Pankki ei tule koskaan vastaanottamaan sellaisia vääriä rahaosoituksia.** Ne ovat siis aivan arvottomia papereita.

Museoviraston kuva-arkisto

- Ensimmäinen itsenäisessä Suomessa perustettu säästöpankki oli Inarin Säästöpankki Pohjois-Lapissa.

Säästöpankit koko maahan

Rahaa ei ollut paljon talletettavaksi eikä lainattavaksi

1900-luvun alkupuolen pankkitoimintaa:

- ”Rahaa ei vuosisadan vaihteessa ollut paljon liikkeellä. Lainan tarve sen sijaan oli suuri. Rahojen tallettaminen oli aivan uutta ja siihen piti vähitellen tottua. ----
- Tallettaja-asiakkaita odotettiin etenkin pienissä maaseutusäästöpankeissa hartaasti ja aikaa kulutettiin, kunnes ovi aukesi. Se tapahtui ani harvoin. Kerrotaan, että silloin pankkimiesten silmät loistivat ilosta. Tarinoitiin, vaihdettiin kuulumiset ja tupakoitiin niin, että silmiä kirveli”.

Kauhajoen säästöpankkilaisia 1927

Asiakaspalvelussa oli haasteensa

Maaseudun säästöpankit toimivat alkuun vaatimattomasti. Vuonna 1912 säästöpankin apulaisjohtaja J. W. Minni kirjoitti säästöpankin saaneen työtilat kunnantuvasta ja jatkoi:
”Nämä kunnantuvat ovat usein surkeassa kunnossa. Monta kertaa ne ovat vanhoja hökkeleitä, joita lämmitetään vain aukiolopäivinä. Säästöpankin toimihenkilöitä kiusaa milloin vilu milloin häkä. Heidän kärsimyksiään lisäävät vielä yskivät, syljeksivät ja kovaääniset asiakkaat, joista vain harvalla on asiaa säästöpankkiin, mutta jotka ovat tulleet sinne huvin vuoksi”.

Säästöpankkitoiminnan rajoitukset poistettiin

- Vielä 1900-luvun alussa Säästöpankit saivat ottaa talletuksia vain yksityishenkilöiltä, ei esimerkiksi kunnilta tai seurakunnilta.
- Pitkän keskustelun jälkeen rajoite poistettiin 1908 ja säästöpankkilakia uudistettiin 1918.
- Lakiesityksen saatesanat kuvaavat säästöpankkiaatteen mukautumista vallitseviin oloihin:
- ”Säästöpankit ovat syntyneet tarkoituksessa herättää säästäväisyyttä vähävaraisten kansankerrosten keskuudessa, vastaanottamalla heidän säästöjänsä korkoa kasvamaan, sekä siten vaikuttaa näiden kansankerrosten taloudellisen tilan kohottamiseksi. Tämän tehtävän ohella --- ovat säästöpankit vähitellen muodostuneet tärkeiksi luottolaitoksiksi, ne kun rahojen sijoittajina ovat saavuttaneet huomattavan sijan ja varsinkin maaseudulla ovat tärkeimpänä luottotarpeen tyydyttäjänä.”
- Uusi laki irrotti suomalaiset säästöpankit Ruotsin mallista ja vei lähemmäs Norjan liikepankkimaisempaa ajattelua.

Säästöpankin avulla rakennettiin maata

Väinö Linna kuvaa kirjassaan säästöpankkien roolia maaseudun rakentajana kansalaissodan jälkeen:

- ”Ensin parannettiin karjaa, sitten tarvittiin meijeri, meijeristä saatiin rahaa, ja rahoja varten tarvittiin säästöpankki.”
- ” --- Taas hän (Jussi-torppari, toim. huom.) laski salavihkaa rahojaan – Ne pitäis viedä sinne säästöpankkiin, mutta niistä ei tiedä. Kuinka sen Mellolankin asiat sen sahansa kanssa on? Yhtenä kauniina päivänä sanotaan että se on pankrotti. Jos pienen mettäpalan sais lisää, niin sen täytys sittenkin alle kymmenen tuhannen lähtee. Kun minä vielä pari tuhatta saan kokoon, niin lopun uskaltaa vaikka lainata.”

– Täällä Pohjantähden alla.

Toiminta vapautui, valvonta kiristyi

Uuden lain ja Säästöpankkien antolainausta rajoittaneen korkokaton poistamisen (1920) ansiosta:

- Säästöpankit pystyivät ensi kertaa tasaveroiseen korkokilpailuun muiden pankkien kanssa.
- Seuraavat vuodet olivat ainutlaatuisia Suomen pankkitoiminnan historiassa, sillä **ensimmäisen kerran markkinoilla vallitsi vapaa korkokilpailu**.

Kultaiset vuodet

Säästöpankki

Toiminta vapautui, valvonta kiristyi

Vapaammat toimintamuodot kasvattivat toiminnan riskejä.

- Säästöpankkitarkastusta tehostettiin ja uudelleen organisoitiin 1924.
- Samana vuonna perustettiin Säästöpankkien vakuusrahasto.
  - Säästöpankit sitoutuivat yhteisvastuullisesti korvaamaan tallettajille pankin mahdollisen vararikon aiheuttamat menetykset.
- 1931 lakia uudistettiin ja sääntelyä kiristettiin. Uusia toimintamuotoja ei kielletty, mutta asetettiin niille tiukemmat ehdot.
- Korkokilpailu oli nostanut korkoja, ja 1931 pankit päättivät korkoja rajoittavasta sopimuksesta.

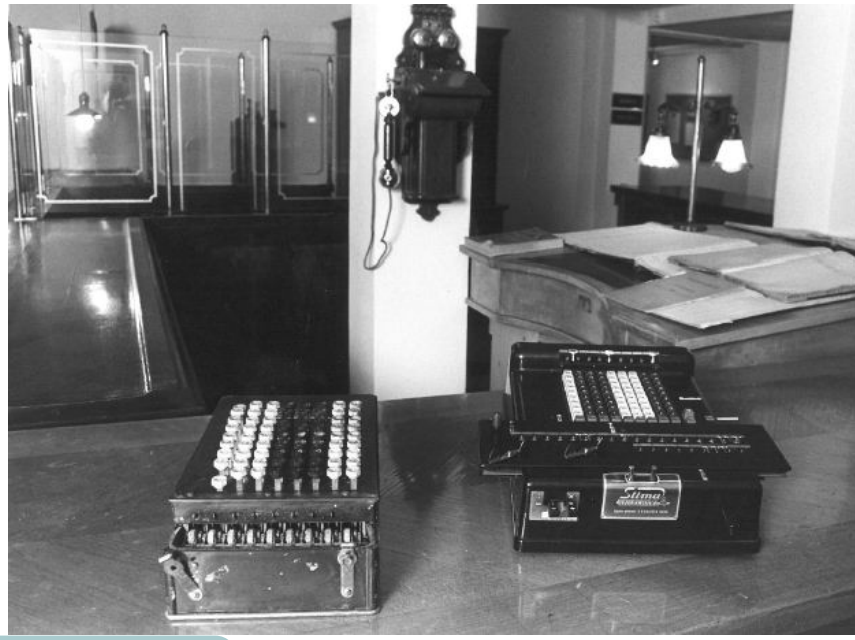

Pankkitekniikka alkoi kehittyä 1900-luvulla. Helmitaulua seurasivat laskukoneet. Vasemmalla Loviisan Säästöpankin yhteenlaskukone 1904, oikealla yleislaskukone 1930-luvulta.

Maailman Säästöpankit järjestäytyivät

Suomalaiset Säästöpankit suuntautuivat 1920- ja 1930-luvuilla voimakkaasti kansainväliseen yhteistoimintaan.

- 1924 italialainen suursäästöpankki Cassa di Risparmio delle Provincie Lombarde kutsui kaikki maailman Säästöpankit kansainväliseen säästöpankkikongressiin Milanoon.

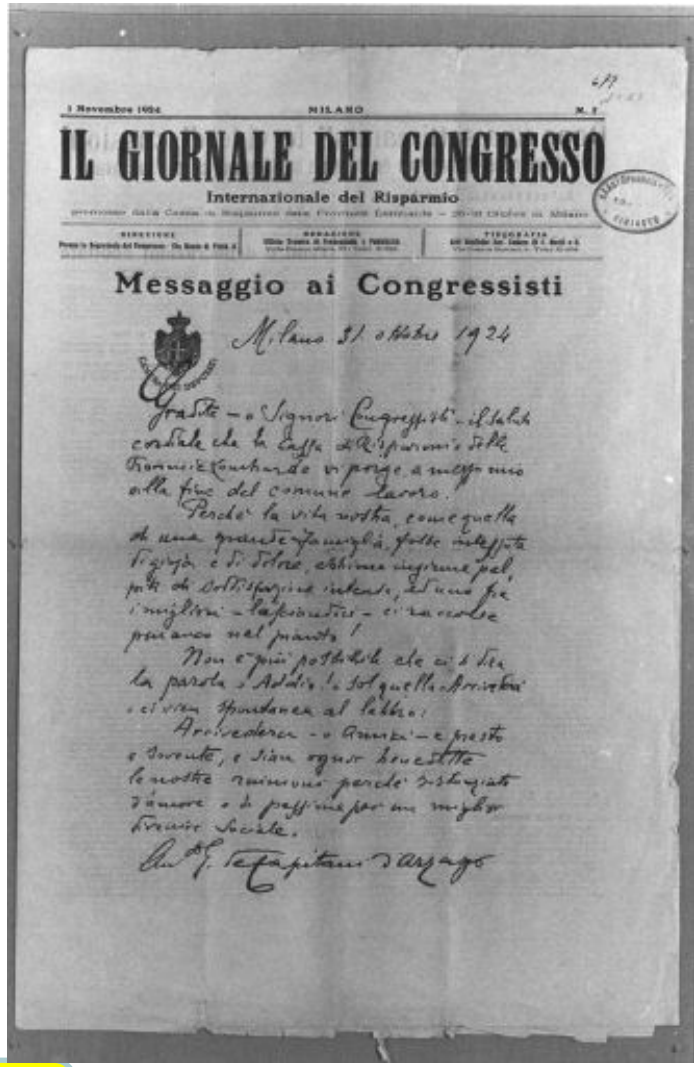

1 Novembre 1924 MILANO N. 1

IL GIORNALE DEL CONGRESSO

Internazionale del Risparmio

Messaggio ai Congressisti

Milano 31 ottobre 1924

Maailman Säästöpankit järjestäytyivät

- Kansainvälinen säästöpankkikongressi perusti
  - Kansainvälisen Säästöpankkijärjestön (ISBI).
  - Kansainvälisen Säästäväisyyspäivän, jota alettiin viettää kongressin päättymispäivänä eli 31.10.
  - Säästäväisyyspäivää ja -viikkoa vietetään Suomessa edelleen. Kuvissa viikon teemoja 1970-luvulta.

Kultaiset vuodet

Kansainväliset yhteydet erityisen tärkeitä kylmän sodan aikana

- 1931 Helsingissä päätettiin perustaa Pohjoismaiden Säästöpankkiliittojen valtuuskunta NCSD. Kuva Porvoon kokouksesta 1931
  - Pääpaino oli säästäväisyysvalistuksessa, mutta seminaareissa käsiteltiin monipuolisesti kaikenlaisia Säästöpankki-aiheita.

- II maailmansodan jälkeen sekä ISBI että NCSD nousivat erityisen tärkeiksi suomalaisille. Siellä pystyttiin osoittamaan, että Suomi on entisellään ja kuuluu edelleen pohjoismaiseen säästöpankkiyhteisöön.

Säästämisen edistäminen keskiöön

- Sotien välisenä aikana säästöpankkiaate kulminoitui kansan, erityisesti nuorten ja lasten, taloudelliseen kasvatukseen. Tuolloin tosin puhuttiin säästämispropagandasta.
- 1931 laissa todettiin, että säästöpankki on yleishyödyllinen, voittoa tavoittelematon rahalaitos. Merkittävää oli, että säästöpankin erityistehtäväksi määrättiin säästämisen edistäminen. Laista jäi pois maininta ”vähävaraisista kansankerroksista” sekä talletusten maksimikokoa koskeneet rajoitukset.
- Säästöpankkiaate siis laajeni. Tavoitteeksi tuli kaikkien yhteiskuntakerrosten säästämisen lisääminen.
- Säästöpankit saattoivat näin ollen julistautua koko kansan pankiksi.
- Valistus sai vastakaikua: 1928 perustetun Säästäjä-asiakaslehden levikki nousi 1930-luvun lopulla yli sadantuhannen.

Kultaiset vuodet

Säästäjä-lehden pohdinnat 1938 eivät ole vanhentuneet

- ”Monelle on helpompi ansaita tuloja kuin taidolla käyttää niitä. --- Taloutta hoidetaan ajattelematta ja harkitsematta ja annetaan asiain mennä menojaan. Ei tunneta omaa talouttansa, sen tilaa ja mahdollisuuksia. Ei perehdytä taloutensa yksityiskohtiin eikä tiedetä, mihin varat ovat kuluneet ja kuinka paljon eri tarkoituksiin. Vielä vähemmän tiedetään etukäteen, kuinka paljon varoja kohtuudella riittää käytettäväksi kuhunkin eri tarkoitukseen. Ei tehdä eroa tärkeiden ja turhien --- menojen välillä. ---”
- ”--- liiketaloudellisia apukeinoja voidaan käyttää myös henkilökohtaisessa taloudessa sen tehostamiseksi ja sen tuottaman hyödyn suurentamiseksi. Nämä menettelytavat on Ruotsissa kehitetty varsinaiseksi kodin tulo- ja menoarviojärjestelmäksi. Tämän ns. kotitalousarviojärjestelmän avulla --- voidaan selvittää talouden tila ja suunnitella, tarkastaa ja ohjata taloutta järkiperäisellä tavalla.”

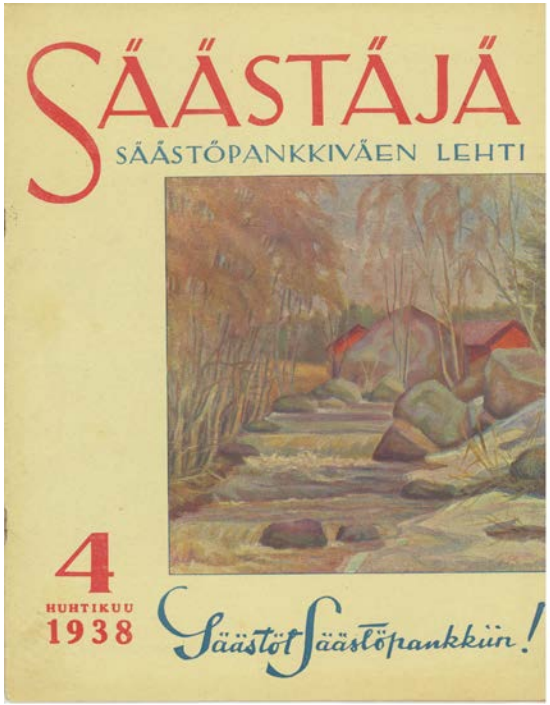

Kultaiset vuodet

Säästöpankit kasvoivat 1930-luvulla

- 1920-luvulla pankkitoiminnan vapauttaminen aloitti nopean kasvun eikä 1930-luvun alun pula-aika merkittävästi heikentänyt sitä.
  - 1931 Suomi irtosi kultakannasta. Se aiheutti talletuspaon. Suurimmat Säästöpankit saivat lyhytaikaisia luottoja Suomen Pankista, pienemmät SKOPista.
- Vuonna 1936 tallettajilla oli jo yli miljoona tiliä.

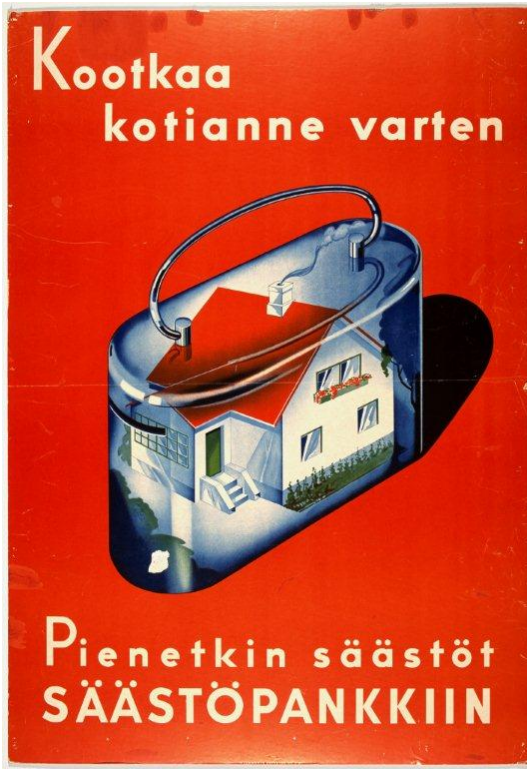

Säästöpankit
maan suurin pankki 1938

- Säästöpankkeja oli 484,
  enemmän kuin koskaan aiemmin tai myöhemmin
- Toimipaikkoja oli yhteensä 560,
  koska sivukonttoreita oli 76.
- Yhteenlaskettu markkinaosuus oli 40 prosenttia.
- Kuusi kymmenestä konttorista oli auki joka päivä,
  useimmat 2–4,5 tuntia, jotkut jopa 6 tuntia.
- Palkattuja työntekijöitä oli vain noin tuhat,
  sillä Säästöpankkien hallitusten jäsenet ja
  luottamushenkilöt hoitivat pankkitoimintaa
  vielä monin paikoin.

Pankkitoiminnasta tuli osa sotataloutta

- 1941 otettiin valtion aloitteesta uudelleen käyttöön pankkien keskinäinen korkosopimusjärjestelmä.
  - 1931 sääntelyssä vain ottolainauskorot, nyt myös antolainauskorot.
- Antolainausta säänneltiin vuodesta 1941 aina vain ankarammin.
- Säästämisen houkuttimena käytettiin korkojen sijasta veropolitiikkaa.
- Säästöpankkilaisten vanha toive toteutui: 1943 alkaen sekä pankkitalletukset että valtion obligaatiot vapautettiin tulo- ja omaisuusverosta.
  - Pyrkimyksenä edistää säästäväisyyttä ja hyvittää inflaation aiheuttamia tappioita.

Pankkitoiminnasta tuli osa sotataloutta

- Koska valtio tarvitsi rahaa, säästämisen edistämiseen valjastettiin pankkien lisäksi Valtion tiedotustoimisto.
- Pankit toimivat yhdessä isänmaan vuoksi, siirtäen kilpailuasetelman sivuun.
- Jälleenrakennuksen vuosina ongelmaksi nousi säästämisen ja inflaation yhteensovittaminen.

Pankkitoiminta jatkui vaikeissa oloissa

- Säästöpankkien määrä kääntyi laskuun fuusioiden ja uuden rajan taakse jääneiden pankkien pakkofuusiointien vuoksi.
- Palveluverkosto kuitenkin laajeni, sillä sivukonttoreita oli yhä enemmän.
  - 1950 toimipisteitä oli jo 619.
- 1930-luvulla vakiintunut maantieteellinen jako tuli alueluovutusten vuoksi näkyvämmäksi.
  - Säästöpankkien ja osuuskassojen maantieteellinen sijainti noudatteli usein puoluejakoa.
  - Säästöpankit hallitsivat Etelä- ja Länsi-Suomea, jossa oli paljon kokoomuksen kannattajia. Itä- ja Pohjois-Suomessa kannattajat taas olivat usein aktiivisia osuustoiminnassa.

Pommituksessa tuhoutunut Mikkelin Säästöpankki 1940

Valtio määräsi rahataloudesta

- 1939 alkanut talletuspako tasaantui mm. nostorajoitusten, verotuksen ja sotaan tottumisen vuoksi. Valtio laski liikkeeseen huomattavan määrän obligaatioita, mikä entisestään vähensi talletuksia. Huhut setelinleikkauksesta käänsivät talletukset kovaan nousuun syksyllä 1945.
- Merkittävä osa Säästöpankkien tuloista ja menoista määräytyi viranomaispäätöksinä.
- Esimerkiksi antolainauksen rajoitusten vuoksi iso osa varoista jouduttiin sijoittamaan talletuksiin ja obligaatioihin, jotka tuottivat luotonantoa heikommin.
- Valtion toimissa oli pankkien kannalta jotain hyvääkin.
  - Lisääntynyt verotus korosti pankkien asemaa valtion maksujen kerääjänä. Juuri kukaan ei enää voinut toimia yhteiskunnassa joutumatta toistuvasti tekemisiin pankkien kanssa.

Pelätty setelinleikkaus toteutui

- Vuodenvaihteessa 1945–1946 valtio otti setelien vaihdon yhteydessä pakkolainan siten, että yli sadan markan suuruiset setelit oli leikattava kahtia ja liikkeeseen jääneet vasemmat puoliskot vastasivat enää puolta seteleiden alkuperäisestä nimellisarvosta.
  - Kansalaiset kokivat leikkauksen suorastaan pyhäinhäväistyksenä ja moni asiakas menetti kokonaan luottamuksensa rahan arvon pysyvyyteen.

5 000 markan seteli oli niistä seteleistä, jotka valtio määräsi leikkaamaan kahtia.
Lähde: Suomen Pankki

Pankkitekniikan kehitys otti harppauksen

- Sota oli lisännyt ihmisten liikkuvuutta ja oli tarvetta nostaa rahaa tai maksaa maksuja vieraalla paikkakunnalla.
- 1950-luvulle tultaessa oli luotu hyvin kattava pankkisiirtojärjestelmä, jossa liike- ja säästöpankkien siirtomääräyslomakkeilla voitiin siirtää varoja postisiirtotileille ja vastaavasti postisiirron tililtäottokortteja lunastettiin liike- ja säästöpankeissa.
- Erityisesti verojen ennakkokannon vuoksi myös Säästöpankkien maksupalvelutoiminta monipuolistui.
- 1950 tehtiin Vakuutusyhtiöiden keskusliiton kanssa sopimus vakuutusmaksujen perimisestä Säästöpankkien välityksellä.
- Samalla aloitettiin neuvottelut kuntien kanssa palkanmaksun siirtämiseksi pankkiin (palkka pankkiin).

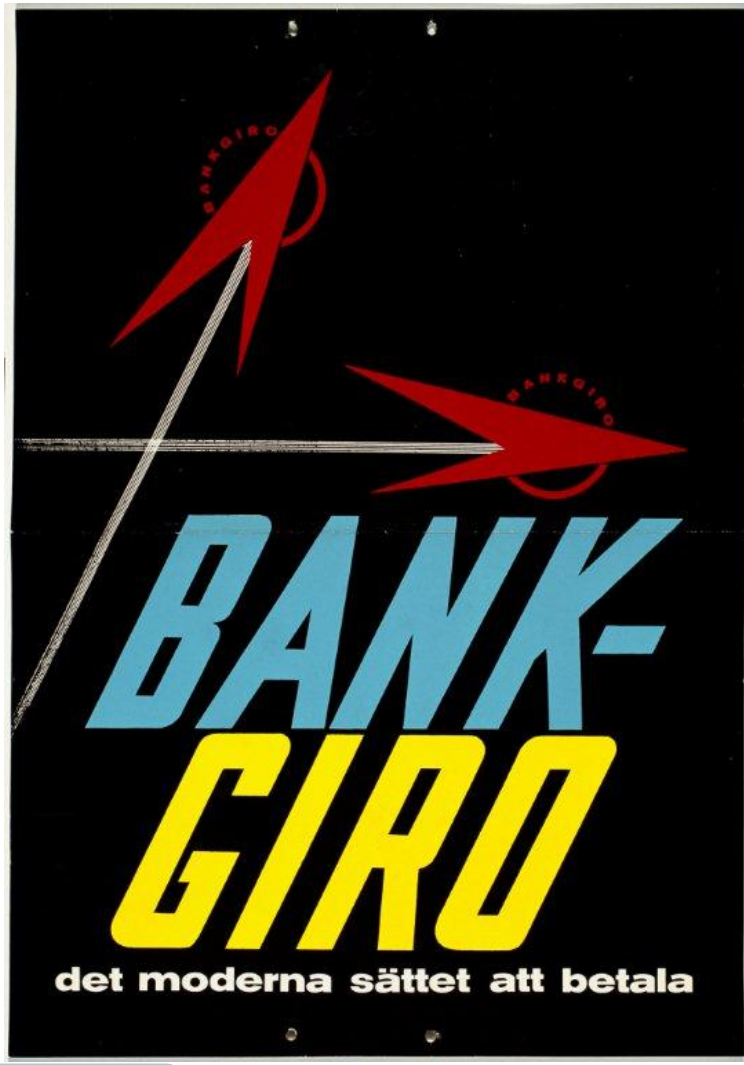

Muistelmia 1950-luvun alusta

- ”Tietokoneista ei vielä tuolloin ollut kovinkaan paljon tietoa. Reikäkorttikoneiden kehitystä seurattiin, mutta tärkein tekninen apuväline oli tavallinen laskukone siitä saatavine paperiliuskoineen. Sähkökäyttöiset valtasivat sijaa, erityisesti kassanhoitajien työpöydillä. ---- Tavoitejohtamisesta ei puhuttu, mutta toiminta oli suunnitelmallista. Säästöpankin tehtävistä oltiin tietoisia. Jokainen tiesi paikkansa sekä sen, mihin pyrki, mitä teki ja kuka valvoi tuloksia. Työnjatko oli selkeä. Koulutus oli pääasiassa työpaikkakoulutusta, jolloin ammattitaito hankittiin varsinaista tointa suoritettaessa ’kädestä pitäen’.”

Inflaatio ja hyvinvointiyhteiskunta säästöpankkiaatteen koetinkivinä

- Sodan jälkeen laukkaava inflaatio vei Säästöpankkien perustehtävän – säästämisen edistämisen – ongelmiin.
- Talletuskassojen aika alkoi olla ohi, sillä kun talletustuotot olivat negatiivisia, asiakkaat arvioivat pankkia lähinnä antolainauksen näkökulmasta.
- Myös elinikäinen säästäminen vanhuuden varalle alkoi olla vanhanaikaista, sillä yhteiskunta otti yhä suuremman vastuun kansalaisten sosiaaliturvasta.
- 1950-luvulle tultaessa yhteiskunnallinen tilanne oli siis muuttunut.

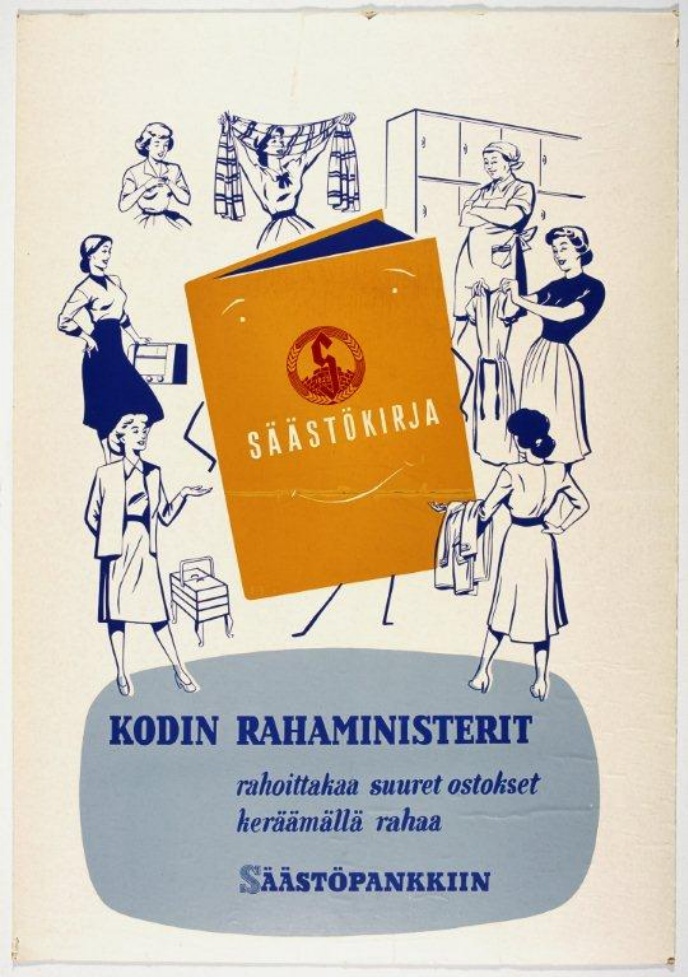

Kahlitun rahan järjestelmä

- Sodan jälkeen rahoitustoiminnan tiukasta sääntelystä ei luovuttukaan. Taustalla oli keynesiläinen talouspolitiikka, joka korosti valtion roolia suhdanteiden säätelyssä.
- Sotien välisten vuosien markkinakeskeisestä järjestelmästä oli siirrytty pankkikeskeiseen järjestelmään.
- Se kiteytyi 1950–60-luvuilla ja jatkui aina 1980-luvulle asti.
- Pankkien alkuperäinen tehtävä rahan tarjonnan ja kysynnän välisenä linkkinä hämärtyi ja asema sääntelyviranomaisena korostui.
- Korkotaso irtaantui yleisestä suhdannekehityksestä ja korkoratkaisut perustuivat poliittiseen tarkoituksenmukaisuusharkintaan. Korkotaso vaihteli vain vähän.

Maaseudulla pankkipalvelua tarjottiin myös kiertävistä pankkiautoista. Suodenniemen Säästöpankin ensimmäinen pankkiauto 1964

Sääntely

Säästöpankki

Otto- ja antolainaus kytkeytyivät toisiinsa

- Pankki edellytti lainaa myöntäessään pysyvää asiakassuhdetta ja pitkäaikaista ennakkosäästämistä.
- Tallettaja edellytti pankilta oikeutta lainansaantiin vastineeksi säännöllisestä talletustoiminnasta.
- Järjestelmä toimi siten melko automaattisesti ja antolainaus kohdentui aiempaa enemmän tallettajakunnan rakenteen mukaan.
- Lainanantoa koskevat päätökset eivät olleet enää niinkään sijoituspäätöksiä, vaan osa aktiivista kilpailua tallettaja-asiakkaiden säilyttämiseksi ja uusien houkuttelemiseksi.

Säästöpankkien palkka pankkiin -järjestelmän läpimurto

- Palkka pankkiin -järjestelmä lähti liikkeelle Säästöpankeista 1940–1950-lukujen taitteessa.
- Muut pankit havaitsivat heti järjestelmän edut kilpailussa talletusasiakkaista. Kilpailu sai epäterveitä piirteitä.
  - Pankit esimerkiksi asettivat yritysten luotonsaannin ehdoksi palkkatilien keskittämisen ko. pankkiin tai yritykset vitkastelivat palkan maksamista työntekijän valitsemaan ”väärään” pankkiin.
- Säästöpankit ja ammattiyhdistysliike ajoivat yhdessä työntekijän oikeutta valita itse pankki ja tili, jolle palkka maksetaan.
- 1964 sovittiin tämänmukaisista pelisäännöistä, mutta vasta 1971 työehtosopimuslaki lopetti kiistelyn asiasta.

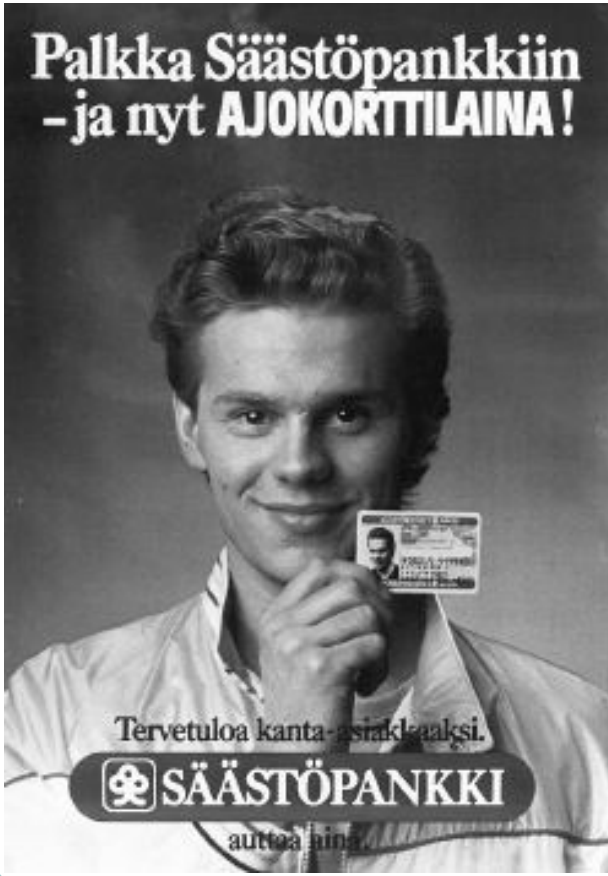

Sääntely

Säästöpankki

1950–1960-luvuilla asiakkaista kilpailtiin palvelulla

- 1960-luku oli suuren muuton aikaa. Säästöpankit menettivät maalta kaupunkeihin muuttavia asiakkaita, sillä he eivät välttämättä siirtyneet vieraan Säästöpankin asiakkaiksi.
  - Lähes ainoa kilpailukeino oli pankkipalvelujen saatavuuden lisääminen eli verkoston tihentäminen ja palvelun parantaminen.
- Toimipaikkojen määrä kaksinkertaistui vuodesta 1950 vuoteen 1969, jolloin niitä oli 1252.
  - 1969 lähes neljä kymmenestä maan pankkikonttorista kuului Säästöpankille (pois lukien postit ja säästökassat).
- Aukioloajat pitenivät. Lähes kaikki konttorit olivat auki päivittäin, joissain kaupungeissa jopa 9,5 tuntia, jotta työssä käyviä asiakkaita voitiin palvella paremmin.
- Työntekijöiden määrä kolminkertaistui. 1969 heitä oli 5 969.

Automaattinen tietojenkäsittely atk yhtenäisti Säästöpankkien pankkitekniikan

- Säästöpankkien kulut olivat nousseet huomattavasti mm. uusien toimipaikkojen, henkilökunnan kasvun, palkka pankkiin -järjestelmän ja monimutkaisten tuotteiden vuoksi.
- 1950-luvun lopulla Säästöpankkien edustajat olivat tehneet opintomatkoja Länsi-Euroopan Säästöpankkeihin tutustuakseen toimintojen automatisointiin.
- SKOP päätti ostaa atk-laitteiston ja toiminta pääsi vauhtiin 1967.
- SKOP tarjosi laskentakeskuspalveluja Säästöpankeille. Vuoteen 1983 mennessä lähes kaikki olivat tulleet mukaan.

Suomi on pankkitekniikan edelläkävijöitä.
Ensimmäisiä seteliautomaatteja oli käytössä jo 1970-luvulla.
Kuva vuodelta 1971.

1972: ”Asunnonvaihtajaa ei enää sakoteta”

1972 voimaan tullut uusi laki helpotti asuntokauppaa. Säästöpankki-lehden iloinen reaktio kuvaa, kuinka säännellyssä maailmassa tuolloin elettiin:

- ”Vuoden alussa voimaan tullut tulo- ja omaisuusverotusta koskeva lainmuutos on vilkastuttanut asuntokauppaa. Nyt ei oman asunnon myynnistä tarvitse maksaa voittoveroa, jos omistaja itse tai hänen perheensä jäsenet ovat asuneet asunnossa vähintään vuoden ennen kauppaa ja jos omistaja hankkii myymänsä asunnon tilalle uuden omaan tai perheenjäsenten vakituiseen käyttöön.”
- ”---- Jo tammi-helmikuun aikana on --- voitu havaita uuden lain aiheuttamaa asuntomarkkinoiden vilkastumista. Markkinalisäyksen määrää on vaikea näin lyhyellä kokemuksella tarkkaan sanoa, mutta lisäys tulee olemaan kuitenkin huomattava.”

Tiukat ohjeet mm. luotonannosta

Suomen Pankin antamissa luotonantopoliittisissa ohjeissa 1975 määriteltiin:

- Asuntoluotto sai olla ainoastaan 60 prosenttia asunnon hinnasta, joten etukäteissäästöjä piti olla 40 prosenttia.
- Muissa henkilöluotoissa lainasumma sai olla vain 50 prosenttia etukäteissäästöstä eikä laina-aika saanut ylittää viittä vuotta.
- Kulutusluotoissa lisäksi luoton yläraja oli 5 000 markkaa ja laina-aika enintään yksi vuosi.
- Kulutus- ja sijoitusluottoja ei saanut mainostaa.

Suomen Pankki luopui viimeisistä jäljellä olevista asunto- ja muita henkilöluottoja koskevista ohjeista 1987. Ennakkosäästämistä ei enää pidetty ehtona luoton myöntämiselle.

Säästöpankkiryhmän rakennetta haluttiin uudistaa

- 1966 Säästöpankkeja oli 356. Niistä 244 toimi muuttotappioalueella.
- Muuttoliikkeen ja pankkitekniikan läpimurron takia pienimpien pankkien toimintaedellytykset olivat uhattuina.
  - Ratkaisuna usein fuusio lähikaupungin suurempaan ja vakavaraisempaan Säästöpankkiin.
- Säästöpankkiryhmän rakenne koettiin ongelmalliseksi.
  1964 alettiin miettiä kehittämisohjelmaa.
- 1968 esitellyssä, ohjenuoraksi tarkoitetussa rakennepoliittisessa ohjelmassa hylättiin jako kaupunki- ja maaseutusäästöpankkeihin.
  - Tavoitteeksi otettiin maan jakaminen 38 säästöpankkialueeseen ja yhtä moneen Säästöpankkiin.
- 1970 tehdyssä kyselyssä yli puolet johtajista kannatti mieluummin siirtymistä suoraan yhden pankin, Suomen Säästöpankin, malliin.
  - Aluesäästöpankkien kannalla olivat lähinnä suursäästöpankit, joihin muut olisivat fuusioituneet rakennepoliittisen ohjelman mallissa.

Sääntely

Rakenne muuttui hitaasti

- 1968 Säästöpankkeja oli 350, 1984 vielä 263.
- Toimipaikkojen määrä nousi samana aikana 1 248:sta 1 445:een.
- Syntyi useita aluesäästöpankkeja, esimerkiksi Ylä-Savon Säästöpankki 1969 (nyk. Säästöpankki Optia)
- Suurin fuusio oli työväen säästöpankkien fuusioituminen Suomen Työväen Säästöpankiksi eli STS-pankiksi 1971.
  Turun Työväen Säästöpankki jäi sen ulkopuolelle.
- Säästöpankeilla oli edelleen vahvin asema Lounais- ja Länsi-Suomessa sekä Hämeessä.
  - Yhteisenä tekijänä maaseudun Säästöpankkien vahva asema.
  - Näillä alueilla Säästöpankki oli yleensä paikkakuntansa ensimmäinen rahalaitos ja sillä oli merkittävä rooli oman alueen taloudellisessa kehittämisessä.

1970 Säästöpankit vaihtoivat liikemerkkiään. Vuodesta 1941 käytetyn S-kirjaimen tilalle tuli Hannun rahapuu.

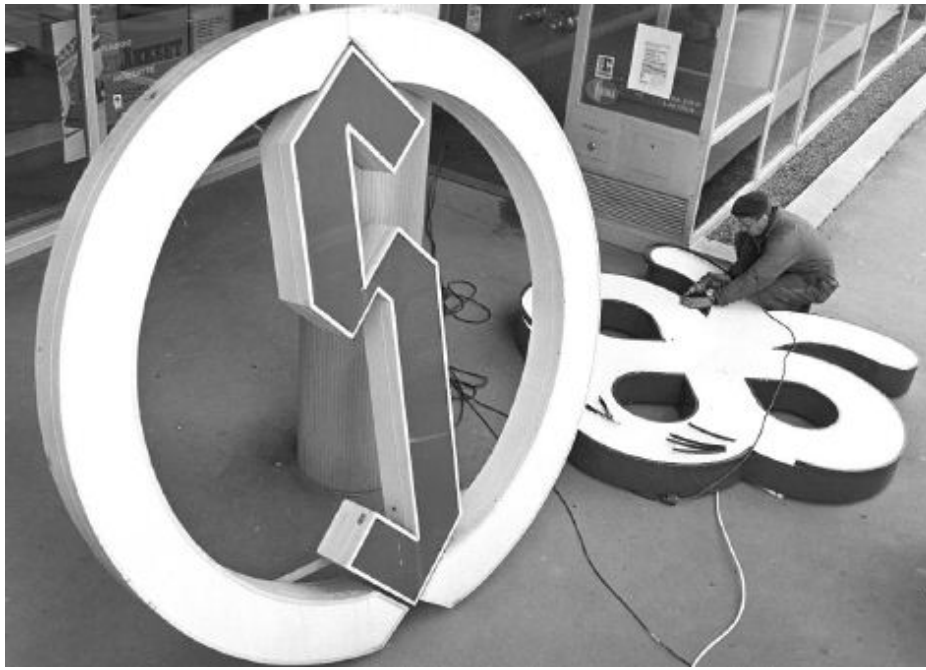

Säästöpankkilakia uudistettiin

1970 voimaan tullut laki poisti Säästöpankkeja koskeneita rajoituksia ja paransi kilpailuedellytyksiä.

- Pitkän keskustelun jälkeen laista poistui maininta yleishyödyllisestä laitoksesta, mutta maininta Säästöpankin erityistehtävästä eli säästämisen edistämisestä pysyi mukana.
- Vakavaraisuusvaatimus oli kaksi prosenttia, mikä oli monille ongelmallinen.
  - 227 Säästöpankissa eli 64 prosentissa oltiin alle tuon rajan. Koska pääomaa sai lisää vain parantuneen tuloksen kautta, sitä ei olisi pystytty nopeasti lisäämään.
- 1979 alussa vakavaraisuuden laskentaan tuli helpotuksia.

1972 Säästöpankit täyttivät 150 vuotta. ”Sadanviidenkymmenen villityksen” tunnuksena oli sähkökitaraa soittava Snellman.

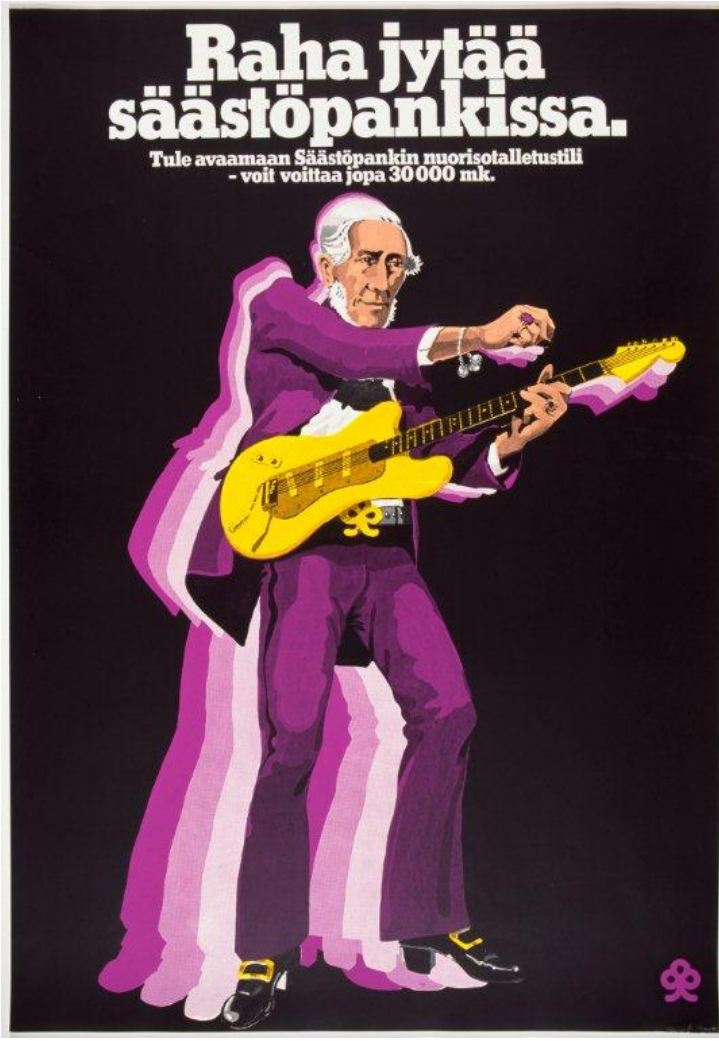

Nuorisotalletusten mainoksista ei väriä ja ajankohtaisuutta puuttunut

Sääntely

Säästöpankki

Säästöpankkikulttuurin muutos

- Jatkuvasti korkeana pysyvän inflaation takia Säästöpankeissa alettiin uskoa, etteivät pankit voi jatkuvasti saavuttaa nettovoittoja, jotka turvaisivat vakavaraisuuden pysymisen vaaditussa kahdessa prosentissa tai nostaisivat sitä.
  - Omia pääomia pystyttiin kasvattamaan vain arvonkorotuksilla.
- Toiminnan voitollisuus ei ollut välttämättä tärkeää. Päinvastoin kirjanpidollinen voitto pyrittiin minimoimaan verojen välttämiseksi, mikä oli helppoa luottotappiovarausten ja poistojen avulla.
- Omaa pääomaa ei enää mielletty välttämättömäksi toiminnan turvaajaksi, vaan sen hankkimista voiton kautta pidettiin tarpeettomana kustannuksena.
- Oma pääoma ei ollut enää taloudellinen selkäranka ja huonojen aikojen viimeinen turva.
  - Ajateltiin, että huonoina aikoina turvana olisivat vakuusrahasto ja SKOP.
- Tilinpäätöskäytäntö kehittyi niin sekavaksi, että luottamusmiehillä ei ollut riittäviä mahdollisuuksia arvioida pankin todellista taloudellista tilannetta.

Sääntely

Vielä 1980-luvulla korkea inflaatio oli itsestäänselvyys

- Inflaatiota pidettiin tekijänä, joka oli tullut jäädäkseen. Tätä kuvaa ote erään toimitusjohtajan haastattelusta 1984:
- ”Olemme niin tottuneita pitämään inflaatiota välttämättömänä, ettemme tule ajatelleeksikaan, että ilman inflaatiota kysynnän ja tarjonnan tasapainon vallitessa voisimme antaa vaikkapa 50 vuoden asuntolainoja muutaman prosentin korolla”.

- Tuolloin ajatus oli uskomaton, pelkkää satua. Korot, myös talletuskorot, olivat korkeat ja asuntolainaa sai enintään kymmeneksi vuodeksi. (kuvan julisteessa talletukselle luvataan 3 vuoden aikana 37 prosentin tuotto).

1970-luvulla syntynyt kaksikorkojärjestelmä murensi sääntelyä

- 1970-luvun lopussa yhä useampi yrittäjä oli valmis maksamaan hallinnollisen koron ylittäviä korkoja saadakseen luottoa ja yhä useampi sijoittaja halusi saada varoilleen hallinnollisen koron ylittäviä korkoja.
- Tämän vuoksi säädellyn sektorin ulkopuolelle syntyivät markkinat harmaalle rahalle (markkinaraha). Hallinnollisen koron rinnalle muodostui sitä merkittävästi korkeampi markkinakorko.
- Kaksikorkojärjestelmä yllytti finanssikiertoon, jossa hallinnolliselta sektorilta hankittuja varoja sijoitettiin markkinasektorille.
- Pankkitoimintaan tuli epäterveitä piirteitä. Uusiin toimintamuotoihin liittyi eettisesti ongelmallisia kysymyksiä.
  - Käytännön ratkaisuissa ajauduttiin usein ristiriitaan Säästöpankkien perinteisen toiminta-ajatuksen kanssa.
- Kaksikorkojärjestelmä vei lopullisesti pohjan sääntelyjärjestelmältä ja 1982–1984 käynnistyi koko järjestelmän purkautuminen.

1980-luvun puoliväliä lähestyttäessä rahoitusmarkkinat villiintyivät

Sääntelyä alettiin purkaa 1983, ja 1980-luvun puolivälistä alkaen rahoitusmarkkinat vapautuivat nopeassa tahdissa.

Yksi toimitusjohtaja kuvasi tilannetta pankkinsa 80-vuotisjuhlissa vuonna 1984:

- ”Pankkikilpailu on voimakkaassa käymistilassa. Tämä ilmenee mm. ulkomaisten pankkien tulosta Suomeen, markkinarahasta, rahoitusyhtiöiden kasvusta, sijoitusyhtiöiden perustamisesta, tariffisopimuksesta sekä monipuolistuneista sijoitusvaihtoehdoista. Viimeksi mainittuja ovat osakesäästäminen, erityyppiset joukkovelkakirjalainat ja sekä uudet tilimuodot”.

Säästöpankki oli Suomen suurin ja markkinoi voimakkaasti

1980-luvulla pankki- ja luottokortit yleistyivät nopeasti

Vapautuminen

Säästöpankki

Pankkitoiminnan murros näkyi vielä vahvemmin 1987

- Eräs toimitusjohtaja arvioi 1987:
- ”1980-luku on tähän mennessä muuttanut pankkimaailmaa enemmän kuin menneet 30–40 vuotta. Tärkein muutos oli hintakilpailun tulo ansarielämää viettäneisiin pankkipiireihin, jolloin rahan hinta rupesi puristamaan marginaaleja. Tästä johtui myös korkomarginaalin pieneneminen. Lisäongelmana kustannusten kasvu jatkui, vaikka markkoja ei enää samalla tavalla tullutkaan. Lisäksi vuosi 1986 jäi mieleen siitä, että rahan hinta kipusi elokuussa tavattoman korkealle ja sijoittajat huutelivat huippuhintoja. ”

1980-luvun alussa SKOPin asema muuttui

- Vielä 1970-luvulla SKOPin tärkein rahoituslähde oli Säästöpankeilta saatava korkokate.
- 1980-luvun alussa Suomen Pankin sääntelyjärjestelmä muuttui nopeasti markkinaehtoiseen suuntaan.
  - SKOPin käyttämän keskuspankkirahoituksen hinta nousi.
- Säästöpankeilta ei herunut lisärahaa.
  - Suomen Pankin rahapolitiikan kiristyminen ja toisaalta sen määräämä keskikoron alentamisohjelma heikensivät suuresti niiden tulosta. 1984 neljännes Säästöpankeista oli tappiollisia.
- SKOPin oli löydettävä lisätuloja. Merkittäviksi uusiksi tuloiksi nousivat tuotot arvopaperikaupasta, osinkotuotot sekä kiinteistötuotot.
- Kun Säästöpankit lisäksi halusivat SKOPilta lisätuottoja, sen oli nostettava keskuspankkitoiminnan rinnalle entistä vahvemmin sijoituspankkitoiminta. SKOP alkoi aktiivisesti etsiä tuottoja arvopaperi- ja kiinteistömarkkinoilta.

”Pankkitoiminta ei ole muuttumassa peliksi”

Jälkikäteen on puhuttu kasinopelistä, mutta SKOPissa ei oltu sitä mieltä.

- Mm. SKOPin arvopaperikaupasta vastannut pankinjohtaja Juhani Riikonen Säästöpankki-lehden pääkirjoituksessa:
- ”Puhuttaessa sijoittamisesta, säästämisestä ja erityisesti arvopaperitoiminnasta törmää nykyään yhä useammin muotisanoihin kasino, kasinotalous, nollasummapeli, jne. Keskustelusta saattaa syntyä vaikutelma, että sijoitustoiminta ja arvopaperikauppa on yhä selvemmin peliä, jossa pelaajille jaetaan ruletin hauskasti pyöriessä pelimerkkejä, ja jossa panoksia voitetaan ja hävitään ilman sen suurempaa tarkoitusta kuin muuten tarpeettoman vapaa-ajan kuluttaminen.”
- ”Onko siis säästöpankeista tullut kasinoita, jotka keräävät asiakkaidensa varat ja antavat tilalle pelimerkkejä ja jakavat voittoja ruletinhoitajan tavoin? Näin ei ole asian laita. Pankkitoiminta ei ole muuttumassa peliksi. ---- Säästöpankkiryhmä ei pelaa nollasummapeliä, se jääköön varsinaisten kasinoiden hoitajille.”

Markkinoiden vapautuessa ryhmän rakennemuutos eteni

- Säästöpankkiliitto ja SKOP yhdistettiin vuoden 1985 alussa Säästöpankkikeskukseksi, jolla oli entistä enemmän valtaa Säästöpankkeihin nähden.
  - Liitto hoiti säästöpankkiaatteeseen kuuluvat kysymykset, yhteiskuntasuhteet sekä tutkimus- ja tiedotustehtävät
  - SKOP hoiti kaikki liiketoimintaan liittyvät tehtävät.
- Ryhmää oli uudistettu 1970- ja 1980-luvun alussa koostetuilla ohjelmajulistuksilla. Puhuttiin ”Keltaisesta kirjasta” ja ”Sinisestä kirjasta”. 1989 hyväksyttiin ”Valkoinen kirja”.
  - Pienet Säästöpankit jätettiin valmistelun ulkopuolelle, koska Sp-keskus lähti siitä, että 1990-luvun alussa jäljellä on enää 40 suurta aluesäästöpankkia.
  - Osa Säästöpankeista halusi poistaa toiminta-ajatuksesta säästämisen edistämisen, mutta osa ei missään nimessä halunnut luopua siitä.
  - Yhtenä mahdollisuutena pidettiin myös fuusioitumista Suomen Säästöpankiksi.

Uudet säännöt, uusi laki

- Säästöpankkiryhmän ”federalisoitumista” vahvistettiin liiton sääntöuudistuksella 1989.
  - Pankki ja ääni -periaatteen sijaan äänioikeus porrastettiin riippuvaksi taseen koosta siten, että pankilla saattoi olla enintään kuusi ääntä.
- Ääniporrastuksen jälkeen valta liiton päätöksenteossa siirtyi suurille aluesäästöpankeille.

- Uusi talletuspankkilaki 1991 takasi Säästöpankeille ensi kertaa täyden tasavertaisen juridisen kohtelun muiden pankkien kanssa.
  - Kukin pankki saattoi juridisesta muodostaan riippumatta harjoittaa kaikkea pankkitoimintaan kuuluvaa liiketoimintaa.

Säästöpankkeja painostettiin fuusioitumaan

- Päivitetyn rakennepoliittisen ohjelman mukaisesti tavoitteena oli Säästöpankkien fuusioiminen noin 40 aluesäästöpankiksi.
- 1984 Säästöpankkeja oli 263 ja hitaan yhdistymisen jälkeen niitä oli vielä 1989 jäljellä 178.
- 1988 käynnistettiin hanke, jonka tavoitteena oli saada sata pienintä Säästöpankkia nopeasti fuusioiduksi.
  - Kentän vastarinta hidasti etenemistä.
- Rakennekehityksen ohjaus tiukentui 1989. Sp-keskuksella ei ollut juridisia keinoja pakottaa fuusioihin, joten se käytti painostuskeinoja.
  - 1990-luvun alussa monet Säästöpankit kokivatkin Sp-keskuksen lähinnä uhkatekijäksi. Luottamuksellinen suhde katkesi.
- Useimmat rakenneohjelmaa vastustavista Säästöpankeista olivat hyvässä kunnossa. Ne eivät halunneet sitoutua kasvuhakuiseen, mutta riskialttiiseen strategiaan. Kaksi yrityskulttuuria törmäsi toisiinsa.
- 1991 oli fuusioiden huippuvuosi. 65 Säästöpankkia fuusioitiin, ja jäljelle jäi 86 Säästöpankkia. Henkilöstömäärä 1992 oli 8 544.

Rahoitusmarkkinoiden vapauttaminen kylvi tuhon siemenet

Rahoitusmarkkinoiden vapauttaminen merkitsi perinpohjaisia ja äkillisiä mullistuksia pankkien toimintaan.

- Sääntelyyn tottuneet pankit joutuivat maailmaan, jossa korot vaihtelivat päivittäin ja vaihtelut olivat suuria.
  - Mutta samalla kun varainhankinta oli markkinaehtoista, valtaosa lainakannasta oli edelleen peruskorkosidonnaista.
- Pankit kuitenkin pitivät sääntelyn purkamisen mahdollisuuksia suurempina kuin uhkia.
- Yhteiskunta eli rahailluusion vallassa. Pankkien antolainauksen vuosikasvu yltyi luonnottoman korkeaksi.
  - 1988 lopulla kasvuvauhti oli jo 30 prosenttia ja seuraavana vuonna vauhti jatkui.
- Talous ylikuumeni.
  - Taustalla kummitteli jo vaihtotaseen heikkeneminen kansainvälisen kilpailukyvyn laskun takia.
  - BKT alkoi supistua jo 1990 kansainvälisen talouslaman yltäessä Suomeen.

Pankkitoiminnan perusteet menivät uusiksi

Rahan saatavuus muuttui, sitä sai käsittämättömän helposti.

- Valuuttasääntelyn purkamisen seurauksena uskottiin, että rahaa on tarjolla rajattomasti.
  - Enää ei vallinnut luottojen krooninen ylikysyntä.
  - Pankeissa ryhdyttiin suorastaan tarjoamaan luottoja ja etsimään luottoasiakkaita.
- Pankkitoiminnan riskit moninkertaistuivat.
  - Luottojen ylikysyntä ei enää automaattisesti karsinut huonoja asiakkaita ja siten eliminoinut luottotappioita.
  - Päinvastoin, myös huonoille asiakkaille riitti tarjottavaa.
- Lisäksi pankkitoimintaan oli noussut muita uusia riskejä:
  - Nopeasti vaihteleva korko
  - Markan ulkoisen arvon mahdolliset muutokset
  - Likviditeettiriski: kasvava osa varainhankinnasta oli lyhytaikaista markkinarahaa, kun taas antolainaus säilyi pitkäaikaisena.
- Säästöpankeissakin elettiin siinä uskossa, että lainoja on myönnettävä niin paljon kuin rahoitus antaa myöten.

SKOP otti liian paljon ja liian suuria riskejä

- Säästöpankit olivat aktiivisesti hyödyntäneet markkinoiden vapautumisen tuomia uusia mahdollisuuksia ja alkaneet toteuttaa voimakkaan kasvun strategiaa.
  - Vanhat periaatteet ja säästämisen edistäminen unohdettiin. Uskottiin, että tarkoitus pyhittää keinot.
  - Tavoitteena olivat kasvu, kannattavuus ja vakavaraisuus
- SKOPille oli annettu merkittävä rooli, ja sen aktiivinen sijoituspolitiikka näytti tuottavan tulosta.
  - Esimerkiksi 1987 sijoitustodistusten käyttö markkinaehtoisessa varainhankinnassa vapautui. SKOP oli ensimmäinen liikepankki, joka alkoi määrätietoisesti hyödyntää uuden instrumentin tarjoamia mahdollisuuksia.
- Lopulta SKOPin rahoitusasema ei kuitenkaan kestänyt liian suurten ja liian monien riskien samanaikaista realisoitumista.
- Suomen Pankin oli otettava SKOP haltuunsa syyskuussa 1991.

Pääosa Säästöpankeista yhdistyi Suomen Säästöpankiksi

Edellä kuvattu kehitys johti pankkikriisiin.

- Tärkeimmiksi tekijöiksi on arvioitu liian nopea rahoitusmarkkinoiden vapauttaminen, epäonnistunut valuuttapolitiikka ja Neuvostoliiton romahdus.
  - ”Huonoa pankkitoimintaa, huonoa politiikkaa, huonoa onnea”
- Laman ja talousvaikeuksien keskellä noin puolet (43) Säästöpankeista yhdistyi Suomen Säästöpankiksi vuonna 1992.
- Mukaan lähteneet uskoivat, että ratkaisulla turvataan säästöpankkitoiminnan jatkuvuus. Korostettiin isänmaallisuutta ja haluttiin olla pelastamassa Suomen säästöpankkitoimintaa.
  - Aktiivisimpia kannattajia olivat suurimmat Säästöpankit, joista monet olivat suurissa talousvaikeuksissa.
  - SSP:ssä oli 84 % silloisten Säästöpankkien tasearvosta.
- Uskottiin, että hanke onnistuu ja että yhdistyminen on ainoa mahdollisuus.

Valtio päätti pilkkoa Suomen Säästöpankin

SSP:n pääomat hupenivat heti vaikeuksissa olevien Säästöpankkien tappioiden kattamiseen. Pankkitoiminnan aloittaminen vaati merkittävää tukea valtiolta. Tämän vuoksi valtio sai pian määräysvallan.

- Tuki tuli Valtion vakuusrahastolta ja oli vastikkeellista. Tuen ehtojen vuoksi SSP ajautui valtion omistukseen.
  - 1992 SSP:stä tuli osakeyhtiö, jolloin ylin päätösvalta siirtyi osakkaille. Osakkeista 99 prosenttia kuului Valtion vakuusrahastolle.
- SSP etsi erilaisia liittoutumismahdollisuuksia ensin Unitaksen (SYP), sitten Kansallis-Osake-Pankin (KOP) kanssa.
- Tilanne kärjistyi siihen, että lokakuussa 1993 valtio ilmoitti myyvänsä Suomen Säästöpankin sen kilpailijoille.
- SSP pilkottiin, ja pääosa Säästöpankkiryhmästä katosi kartalta.
  - OP-ryhmä, Postipankki, SYP ja KOP saivat kukin neljänneksen SSP:n talletuskannasta ja terveestä luottokannasta. Konttorit ne jakoivat keskenään.
  - Pankit saivat siivota ”roskalainat” pois. 40 miljardin markan arvosta riskilainoja keskitettiin omaisuudenhoitoyhtiö Arsenaliin (”roskapankkiin”) eli veronmaksajien kontolle.

Suomen Säästöpankki uhrattiin koko pankkisektorin jatkuvuuden puolesta

Yleinen arvio on, että Suomen Säästöpankki pilkottiin muiden pankkien aseman parantamiseksi.

- Kaikki suuret pankkiryhmittymät olivat ajautuneet taloudelliseen kriisiin.
- Koko pankkisektorin välittömät tulevaisuudennäkymät olivat synkät.

Kevään ja kesän 1992 aikana muut pankit pystyivät kokoamaan rivinsä yhteen. Kriisistä tehtiin julkisuudessa ”säästöpankkikriisi”.

Muiden pankkien yhteinen esiintyminen sai valtiovallan vakuuttuneeksi siitä, että myös sen kannalta edullisin ratkaisu olisi SSP:n pilkkominen.

- Yhteiskunnan voimavarojen arveltiin riittävän vain neljän pankkiryhmittymän pelastamiseen.

Kansantalouden ahdingon syvetessä SSP:stä tehtiin tilanteen symboli. Valtiovalta ja kansanedustajat hylkäsivat sen vaivihkaa.

- Lopullisissa ja ratkaisevissa neuvotteluissa Säästöpankeilla ei enää ollut ystäviä.

40 Säästöpankkia jatkoi SSP:n ulkopuolella itsenäisinä pankkeina

Osa paikallisista Säästöpankeista oli 1980-luvulla jättäytynyt pois pankkitoiminnan voimakkaaseen kasvattamiseen ja riskien lisäämiseen liittyvästä toiminnasta

- Ne olivat irtaantuneet 1980-luvulla ryhmän rakennepoliittisesta ohjelmasta ja jatkaneet säästöpankkiaatteeseen nojaavaa toimintatapaansa.
- 1992 alussa perustettiin oma etujärjestö Paikalliset Säästöpankit r.y.

- **36 paikallista Säästöpankkia ja kolme aluesäästöpankkia** jäi SSP:n ulkopuolelle.
- Myös **Aktia Säästöpankki** ilmoitti alusta asti jäävänsä SSP:n ulkopuolelle
  - Aktia oli syntynyt vuonna 1991, kun kaikkiaan yhdeksän kaksikielistä Säästöpankkia oli fuusioitunut Helsingin Säästöpankkiin.

40 Säästöpankkia jatkoi SSP:n ulkopuolella itsenäisinä pankkeina

- Ensimmäinen yhteinen konkreettinen tavoite oli tietotekniikkapalvelujen varmistaminen.
  - Tarvittavat liiketoiminnot ostettiin SSP:n tytäryhtiöltä Sp-palvelulta. Uusi yhtiö aloitti syyskuussa 1994 nimellä Oy Samlink Ab.
- 1995 päätettiin, että ryhmän keskusrahalaitospalvelut tarjoaa Aktia.
- 1998 sovittiin uudesta liiketunnuksesta.

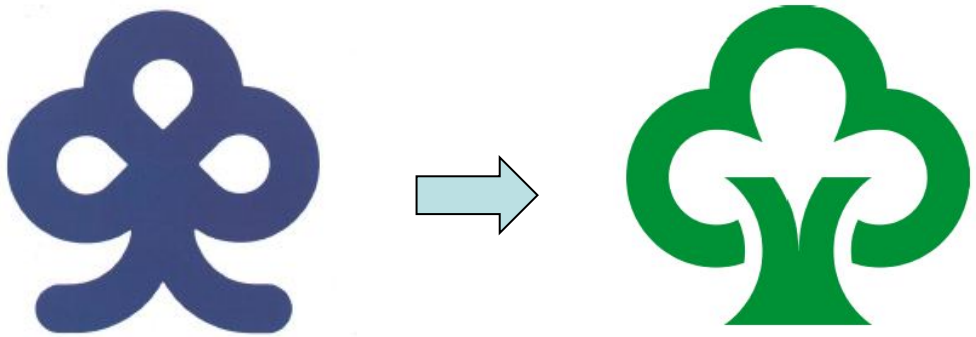

Uuden ryhmän rakentaminen

1997: luottavaisin mielin eteenpäin

Ote Säästöpankki-lehden pääkirjoituksesta 4/1997, 175-vuotisjuhlavuonna:

- ”Säästöpankkien perustaminen lähti liikkeelle yhteiskunnallisesta tarpeesta. Säästöpankkitoiminta onkin alusta alkaen ollut tiukasti ankkuroitunut yhteiskuntaan ja paikallisuuteen ---.
- Ongelmia on syntynyt lähinnä silloin, kun tämä ankkurointi on unohdettu ja lähdetty merta edemmäs kalaan. Tästä syystä säästöpankkitoiminta oli 171. toimintavuotenaan kuin pommituksen jäljiltä ---.
- Säästöpankkiryhmä on kuitenkin toipunut tuosta pommituksesta hyvin nopeasti. Lokakuussa 1993 säästöpankkitoimintaa jäi 80 kuntaan, jotka kattoivat kolmasosan väestöstä. Nyt säästöpankkikonttoreita on yli 140 kunnassa, jotka kattavat 2/3 väestöstä. Säästöpankeilla on lähes 600 000 asiakasta, yli 10 % väestöstä.
- Se, että säästöpankit ovat neljän vuoden aikana menestyksellä perustaneet yli 70 uutta konttoria samaan aikaan, kun kilpailijapankit ovat lakkauttaneet satoja konttoreita, osoittaa, että säästöpankkitoiminnalla on vahva sosiaalinen tilaus.”

Säästöpankit 1997

Kuva Säästöpankki-lehden takakannesta.

- Säästöpankkeja oli 40 ja niillä oli 243 konttoria.
- Tase oli 25 miljardia ja vakavaraisuus yli 14 prosenttia.

Säästöpankkiryhmä tekee päättäväistä työtä palatakseen pankkien eturiviin

- 1990-luvun koettelemuksista selvinneet Säästöpankit ovat kasvaneet Suomen neljänneksi suurimmaksi pankiksi asiakasmäärällä mitattuna.
- Keskinäisten fuusioiden kautta määrä on laskenut 33:een (heinäkuu 2012).
  - Vuonna 2003 Aktia erosi Säästöpankkiryhmästä. 2008 se muuttui liikepankiksi ja lakkasi olemasta Säästöpankki. Nykyään Aktia Oyj on pörssiyhtiö.
- Säästöpankeilla on vahva jalansija kotiseuduillaan, ja ne ovat kasvaneet uusille alueille
  - Yhteishankkeena perustettiin vuonna 2003 Nooa Säästöpankki, mikä merkitsi ryhmän paluuta pääkaupunkiseudulle
- Infrastruktuuri on luotu uudelleen ja uusia palveluyhtiöitä perustettu
  - 1994: Samlink-konserni
  - 2003: Sp-Rahastoyhtiö Oy,
  - 2007: Henkivakuutusosakeyhtiö Duo,
  - 2010: Sp-Koti Oy,
  - Lisäksi useita strategisia kumppanuuksia.

Uuden ryhmän rakentaminen

Neljänneksi suurin pankkiryhmä (12/2011)

Säästöpankkiryhmään kuuluu 33 Säästöpankkia, Säästöpankkiliitto sekä palveluyhtiöt.

- Säästöpankkien toimipaikkoja on 209 (kartassa).

Asiakkaita on 587 000.

- Pääpaino on henkilöasiakkaissa, pk-yrityksissä sekä maa- ja metsätalousasiakkaissa.

Tunnuslukuja:

- Henkilöstömäärä noin 1300 (pankit 1 326, ryhmä 1 365).
- Vakavaraisuus 22,1 prosenttia
- Tase 7,8 miljardia euroa
- Liikevoitto 65,4 miljoonaa euroa
- Kotitalouksille myönnettyjen luottojen markkinaosuus 5,6 prosenttia
- Talletusten markkinaosuus 5,6 prosenttia

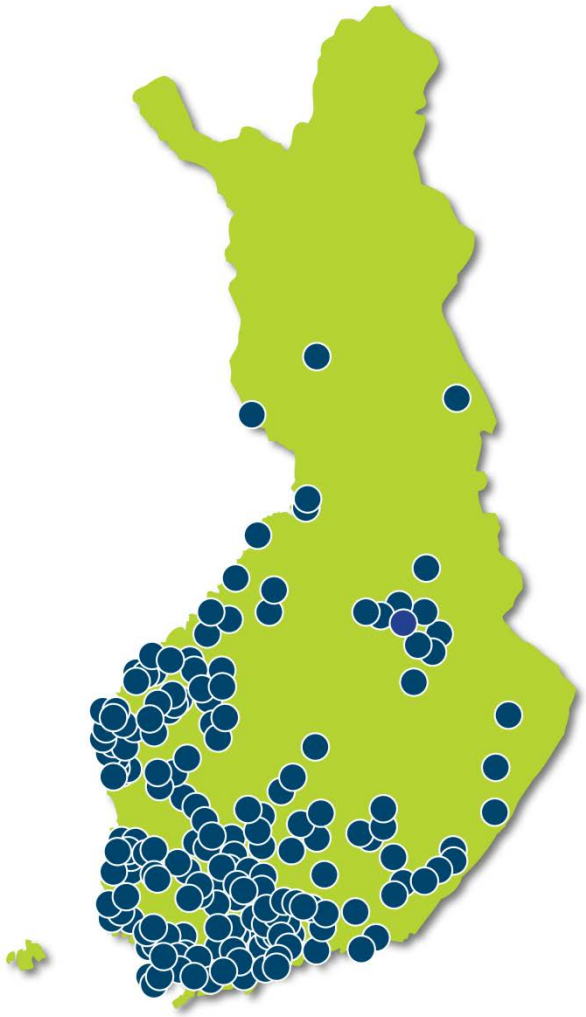

Uuden ryhmän rakentaminen

Säästöpankki

Palveluyhtiöiden ja kumppanien kautta kaikki palvelut asiakkaille

Vakuutukset	Säästäminen ja sijoittaminen	Päivittäis-asiointi	Rahoitus	ICT
Vahinko-vakuutukset • Kumppani haussa **Lakisääteiset Eläkevakuutukset** • Eläke-Fennia	**Säästö- ja eläkevakuutukset** • Henkivakuutus-osakeyhtiö Duo **Rahastot ja omaisuudenhoito** • Sp-Rahastoyhtiö • SEB Varainhoito Suomi **Indeksilainat** • RBS **Arvopaperikauppa** Nooa Säästöpankki • Välittäjä FIM • Selvitys Nooa Säästöpankki tilinhoitajayhteisö	**Maksuaika- ja luottokortit** • Luottokunta **Käteisautomaatit ja rahahuolto** • Automatia Pankkiautomaatit **Keskusrahalaitos** • Aktia Pankki **Clearing ja settlement** • ACH Finland	**Kiinteistöluotto-pankin lainat** • Aktia Hypoteekki-pankki **Lainatakaus** • Garantia **Lainan takaisin-maksuturva-vakuutus** • Henkivakuutus-osakeyhtiö Duo **Rahoitusyhtiö-tuotteet** • Aktia Yritysrahoitus	**Pankkijärjestelmät** • Samlink • Tukijärjestelmät

Uuden ryhmän rakentaminen

Säästöpankki

Säästöpankin merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa

ASIAKAS
Säästöpankissa ymmärretään tavallisen ihmisen talousasioita, tarjotaan ratkaisuja ja asiantuntemusta arkitalouden hallintaan ja hallittuun vaurastumiseen.

YHTEISÖ
Säästöpankille on tärkeää edistää toiminta-alueillaan paikallisen yhteisön talousosaamista ja vaurastumista.

SÄÄSTÄMINEN
Säästöpankki auttaa ihmisiä talouden kokonaisvaltaisessa hallinnassa, jonka keskiössä on säästäminen.

Kohti uutta kasvua

Säästöpankki

Kilpailustrategiana Säästöpankkikokemus

Asiakaskohtaaminen

Tunnemme asiakkaamme yksilölliset tarpeet ja luomme ainutlaatuisia asiakaskohtaamisia ajasta ja paikasta riippumatta.

Taloudellisen hyvinvoinnin turvaaminen

Ymmärrämme asiakkaittemme talousasioita ja autamme talouden kokonaisvaltaisessa hallinnassa.

Vaurastuminen

Tarjoamme ratkaisuja hallittuun vaurastumiseen, jonka keskiössä on säästäminen.

Vastuullisuus

Otamme aktiivisen roolin omilla toiminta-alueillaan asiakkaan ja paikallisen yhteisön vaurastumisen ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

Toiminnan lähtökohta ei ole muuttunut

Missio	**Säästöpankit edistävät säästäväisyyttä ja asiakkaidensa taloudellista hyvinvointia lähellä asiakasta.**

Kohti uutta kasvua

Säästöpankki

Säästöpankki

Auttaa aina.